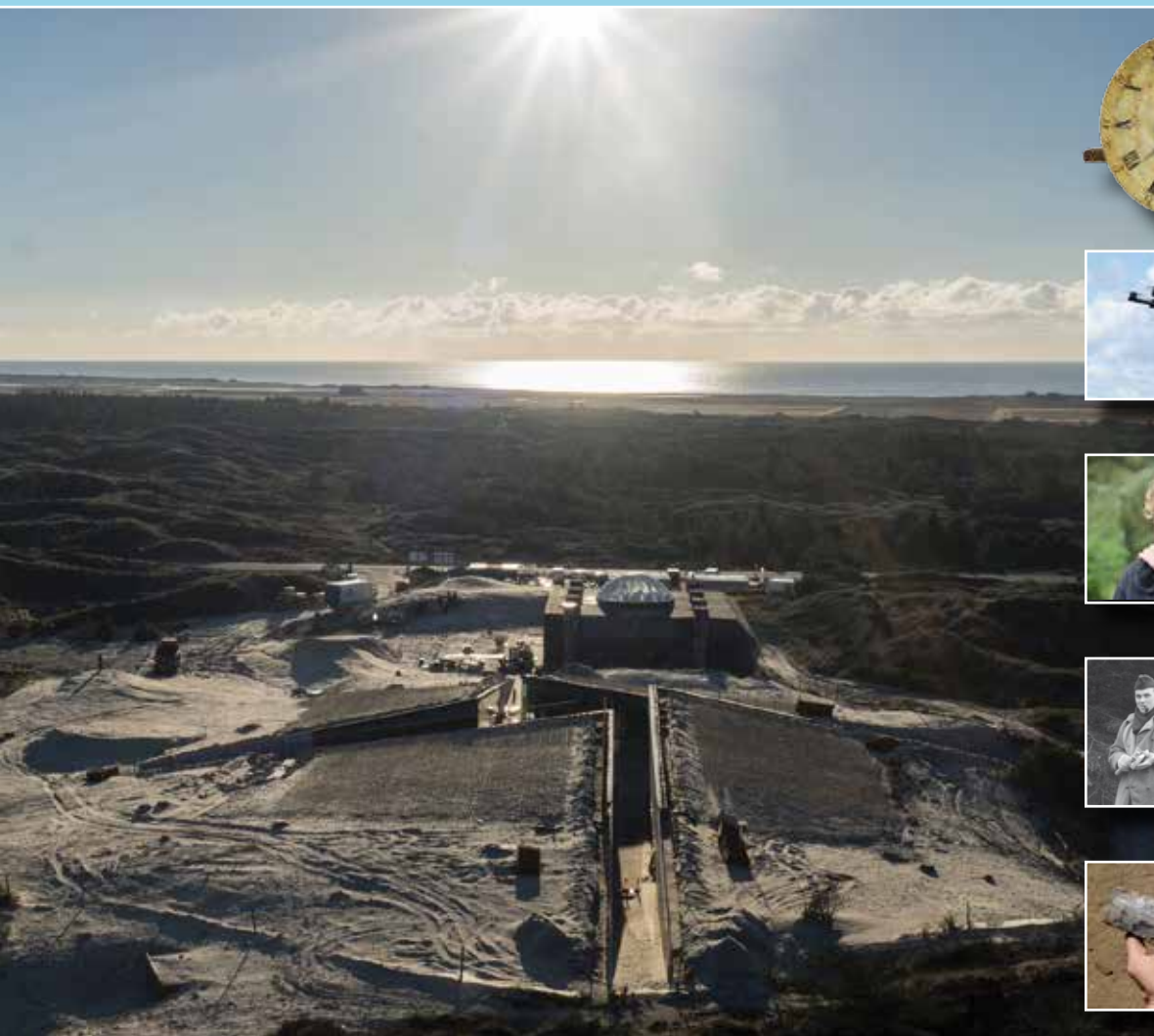

opdatering

Årbog for Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum

2016

opdatering

Årbog for Vardemuseerne &
Ringkøbing-Skjern Museum 2016

opdatering
Årbog for Vardemueerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2016

© Forfatterne, Vardemuseerne
& Ringkøbing-Skjern Museum 2017

Redaktion: Christian Ringskou og Tine Lorange

Korrektur: Harriet Ludvigsen

Grafisk tilrettelæggelse: Tine Lorange

Fotos og illustrationer: med mindre andet er angivet
ved de enkelte fotos og illustrationer tilhører
billedmaterialet i denne bog Vardemuseerne,
Ringkøbing-Skjern Museum eller Arkæologi Vestjylland

Alle kort, Danmarks Højdemodel og
ortofotos: ©Geodatastyrelsen

Skrift: Myriad Pro

Papir: 130g Silk

Omslag: 250g Arktika

Tryk: Strandbygaard Grafisk A/S, Skjern

ISBN 978-87-89834-96-2

ISSN 1903-9581

Kære Læser!

At udgive en årbog medfører en lang række rutiner og gentagelser. Først skriver de venlige redaktører til de potentielle skribenter og beder om forslag til artikler. Det får ofte mange til at love at skrive. Så beder de tålmodige redaktører om artiklerne. Og de rykker for dem. Dernæst skriver de flittige skribenter, og der kommer en ordentlig bunke artikler, der kræver mere eller mindre redaktion af de travle redaktører. Nogle af artiklerne kommer endog til den aftalte tid. Så rykker de let stressede redaktører for de artikler, der var lovet men ikke afleveret. Og pludselig – få minutter før deadline – er der 25 artikler og mere end 200 siders spændende læsestof. Den sidste del opleves hvert år som et mirakel både af de glade redaktører og af alle os andre.

Mellem to årbøger ligger selvfølgelig et helt års arbejde på museerne. Med udgravninger og udstillinger; med forskning og formidling; med arkivstudier, magasinstudier, feltstudier, registreringer og kasseringer. Med vedligeholdelse af bygninger, ombygning, nybygning og med administration og bogholderi. Med udvikling af nye undervisnings-tilbud og afvikling af velafprøvede. Med nye metoder i feltet, med at lære nyt udstyr at kende og med at svare på bunker af spørgsmål fra interesserede borgere.

Og det er i virkeligheden det, der er det mirakuløse: Mellem alt dette arbejde, får de to museers engagerede medarbejdere hvert år tid til at skrive om nogle af alle de

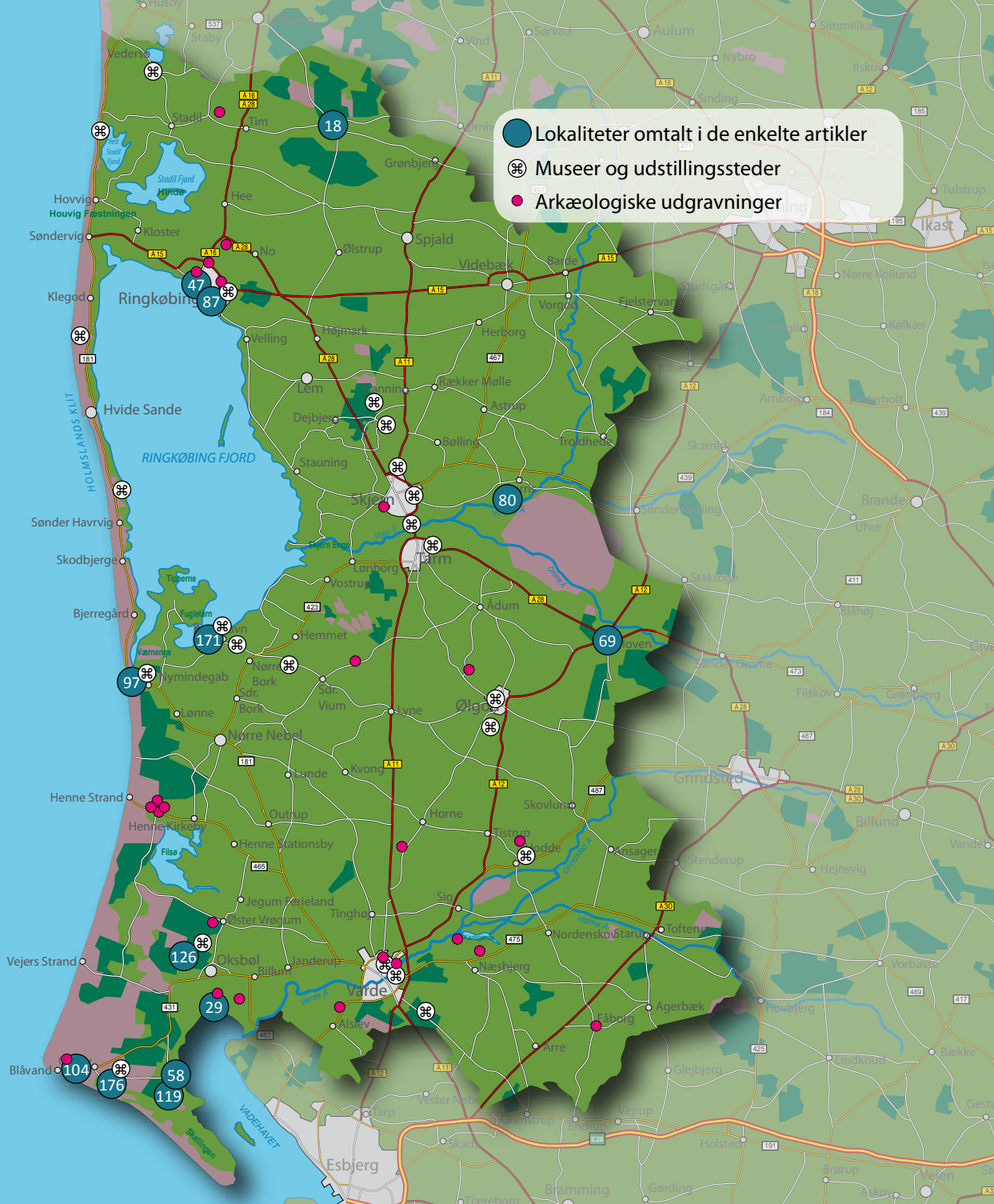
ting, de går og arbejder med. Og nogle af disse artikler er altså blevet til denne årbog.

Tak til Niels Windfeld Lund og Peder Gammeltoft for jeres bidrag til vores årbog. Tak til dygtige praktikanter, der kronede korte men værdifulde ansættelser med artikler. Tak til de mange medarbejdere på museerne, til de mange frivillige og til medlemmerne af museumsforeningerne for Jeres store arbejde og engagement: Det er det, mindst lige så meget som vore udstillinger og samlinger, der gør vores to museer til noget særligt. Tak til skribenterne for at have omformet noget af alt dette arbejde til gode, oplysende og inspirerende artikler. Tak til de hårdtarbejdende redaktører, der med en jernhånd i en fløjlshandske styrer os sikkert i havn med endnu en se- og læseværdig bog. Og endelig tak til Jer læsere for at købe og læse bogen. Det er jo i høj grad for Jeres skyld, vi tager rutinen én gang til. Men også fordi vi kan lide det.

God læselyst

Kim Clausen og Claus Kjeld Jensen

P.S. Museet for Varde By og Omegn har ved årsskiftet 2016/2017 ændret navn til Vardemuseerne, da museet fusionerede med NaturKulturVarde. Selvom artiklerne således vedrører arbejde, der er lavet under museets gamle navn udgives årbogen under det nye. Så alt er trods alt ikke ved det gamle...

- Lokaltiteter omtalt i de enkelte artikler
- Museer og udstillingssteder
- Arkæologiske udgravninger

Map showing archaeological excavations (pink dots) and museums/exhibition venues (museum icons) in the Ringkøbing Fjord region. Blue circles indicate locations mentioned in the articles. The map includes labels for various locations such as Ringkøbing, Hvide Sande, Verde, and Esbjerg, along with road numbers and geographical features like the fjord and islands.

Indhold

- 6** Museumsforeningernes årsberetninger
- 16** Årets gang i ArkVest
Af Lene B. Frandsen & Poul K. Jørgensen
- 18** På gennemfart i Torsted
Af Jonatan Rose Andersen
- 29** Gravplads med udsigt
Af Karen Bjelke Fisker & Stina Trolldoft Andresen
- 39** Ulvetider i 1600-tallets Vestjylland
Af Peder Gammeltoft
- 47** Jens Harpøth – Ringkøbings polyhistor
Af Niels Windfeld Lund
- 58** "Med Flid har jeg bestræbt mig"
Af Anders Kilgast Jensen
- 69** "En lavning i Terrænet, fyldt med Vand, uden Afløb"
Af Bjarke Kampp Hansen
- 80** Tiden går
Af Christian Ringskou
- 87** Vestergade
Af Christian Ringskou
- 97** Badehusene i Nymindegab
Af John V. Jensen & Tine Lorange
- 104** Hitler, naziguldet og de ungarske soldater
Af John V. Jensen
- 119** Ønsk dig ikke at have oplevet disse Dage...
Af John V. Jensen
- 126** Nedbrydning, forandring og en ny begyndelse
Af John V. Jensen
- 155** Samarbejde om læring
Af Pernille Ø. Sørensen
- 166** Begyndelsen på et formidlingssamarbejde
Af Anders Bloksgaard Poulsen
- 171** Frivillige Vikinger
Af Signe Øster Kæmpegaard
- 176** På vej mod "verdens bedste museum"?
Af Mette Bjerrum Jensen
- 184** Årets udgravninger
Af arkæologerne i ArkVest

Frivillige Vikinger

Af Signe Øster Kæmpegaard

På Bork Vikingehavn er der plads til alle. Det var og er stadig min overbevisning samt grunden til, at jeg i foråret 2016 valgte at bruge en praktikperiode på Bork Vikingehavn for at undersøge, hvordan der arbejdes med frivillighed på stedet.¹

Jeg mødte Bork Vikingehavn, da jeg ankom i sommeren 2015 til introdag til et sommerjob, jeg lidt tilfældigt havde søgt. Det viste sig at være et lykketræf. På Bork Vikingehavn var der en grundlæggende positiv og anerkendende stemning, som jeg besluttede at undersøge i forbindelse med en afsluttende opgave på mit bachelorstudie, humanistisk organisationsudvikling, ved Aarhus Universitet. Artiklen her er skrevet på baggrund af min afsluttende opgave, der undersøgte frivillighed på Bork Vikingehavn med det formål at forstå de frivilliges motivation for at være en del af Bork Vikingehavn.

Den frivillighed, der blev undersøgt i opgaven, var knyttet sammen med reenacternes frivillighed. Det er de mennesker, som i deres fritid foretager en mental rejse til fortiden og gen-lever vikingtiden på egen krop. "Når mennesker reenacter, gør de brug af noget fortidigt i en nutidig sammenhæng. Det gælder alle reenactere, uanset om de mest af alt er drevet af at komme så tæt på en fortidig virkelighed i sig selv som muligt, eller de er optagede af at bruge noget fortidigt til at lære af med henblik på at forme deres fremtid".² Det er mennesker, som bruger ferier og weekender på så vidt muligt at leve, som vikingerne gjorde det. De bebor Bork Vikingehavn i enten telte eller huse i en afgrænset periode. De bliver af museets frivillighedskordinator kaldt "livsstilsvikinger" eller "identitetsvikinger", og det er dem, der refereres til som vikinger.

De frivillige vikinger skal ikke forstås som plyndrende søfolk, der hærger Europas kyster, men som almindelige moderne danskere, der på baggrund af arkæologiske fund rekonstruerer eller kopierer genstande og dragter fra vikingetiden. I løbet af året bruger de weekender og ferier på at leve, som man forestiller sig, at vikingerne gjorde. Disse mennesker vælger sydens sol fra og holder i stedet historisk sommerferie i Danmark. På Bork Vikingehavn er vikingerne en stor del af formidlingen. Igennem deres tilstedeværelse har de besøgende mulighed for at se, røre, dufte og tale med den levende historie. Reenacternes tilstedeværelse på Bork Vikingehavn er med til at give gæsterne en unik og nærværende oplevelse.

Reenacterne på Bork Vikingehavn arbejder frivilligt, men fungerer i hverdagen som medarbejdere i formidlingsopgaven, hvilket giver tovholderen på Bork Vikingehavn en ledelsesopgave i formidlingsperioderne. Frivilligheden på Bork Vikingehavn er kendetegnet ved, at det er de ansatte på pladsen, som skaber rammerne og har kontakten til de frivillige. Flere vikinger fortæller, at de oplever, at "museet er som et hjem". Det omtales af flere som "et andet hjem".

Projektets hovedspørgsmål har været, hvordan samarbejdet mellem tovholderen og reenacternes motivationsprofiler kan forstås og derigennem sikres og optimeres.

Fællesskab og autenticitet

Vikingetiden er i dag blevet en social ventil for mennesker i alle aldre. Tovholderen fortæller, hvordan de fleste frivillige oftest kommer i flok eller familier. "De fleste frivillige bruger stedet som en ventil fra det almindelige liv. De kommer herved for at have en god familieoplevelse, men de kommer bestemt også, fordi de gerne vil vise noget til vores gæster. Det er sådan en dobbelt ting. De vil gerne give noget, men de får også selv noget ud af det på det mentale plan". Rammesætningen på Bork Vikingehavn roses af frivillighedskoordinatoren, som fortæller, at "de er gode til at gøre det til en social oplevelse, samtidig med at det er et tematisk interessefællesskab". Dette interessefællesskab skabes blandt andet i kraft af tøjet. "Hernede er der plads til alle. Det betyder også, at med det samme, du tager vikingetøj på, så lægger du det, du er i den almindelige verden (...) Man kan skabe sig en identitet og en del i fællesskabet, som jeg tror, man ikke ville kunne skabe udenfor". Det kan heraf udledes, at fællesskabet defineres i kraft af den fysiske fremtoning, som på trods af den store diversitet i tøjets udseende stadig adskiller sig fra civilt tøj. Samtidig italesættes det her, hvordan man kan skabe en identitet, som man ikke ville kunne skabe udenfor. Indenfor, mener jeg her, betegner museets arealer. Fællesskabets tilstedeværelse baseres altså på en verden indenfor museets mure, der afgrænses fra verden udenom. "Vi kan se, at mange føler, de finder en plads hernede. Mange er måske kommet og har syntes, at tingene var lidt hårde, og så har de fundet en plads hernede og er blomstret op i det og har fundet en identitet i det". Dette er netop, hvad en af de frivillige oplever: "Det er den rette hylde, jeg er kommet på. Jeg trives utrolig godt herude og har det godt med folk herude".

Et centralt krav til de frivillige er kravet om autenticitet, som kan oversættes til ægthed eller retsgyldighed.³ Formålet er at involvere de frivillige i at rekonstruere historien samt bidrage til, at museets gæster får en lærerig oplevelse af den levende historie. Der stilles således i Frivillighedspolitikken krav om, at de frivillige har en forståelse for, at museet formidler i en autentisk kulturhistorisk ramme.⁴ Flere af vikingerne oplever autenticitetskravet som en selvfølge. Flere gange bliver det ikke italesat af vikingerne, som, mens jeg interviewer dem, sidder i eller nørkler med dragter, hvis autenticitet er anerkendt af Bork Vikingehavns tilknyttede arkæolog. Det er altså en

selvfølge at stræbe efter autenticitet i udstyr og dragter. Samtidig påpeges husenes kvalitet og standard som en vigtig motivationsfaktor. "Hvis du kommer til Hedeby, så er husene en kulisse. Huset her er lavet til beboelse. Der er en væsentlig forskel". Muligheden for at bo i husene og derigennem bevæge sig endnu længere ind i historien er for en anden viking en central motivationsfaktor.

Vikingerne oplever i kraft af fællesskabet og autenticitetsfaktoren ikke vikingetiden som en hobby, men som en livsstil. "Hvis vi holdt ferie, så var vi ikke her. Det er ikke fordi, at det er et lønnet arbejde men fordi, det er en livsstil, og livsstil er ikke ferie. En anden nævner fællesskabet

som en væsentlig faktor for forståelsen af ordet livsstil: "Grunden til, at jeg mener, at det er en livsstil, er fordi, at alle mine venner er vikinger. Rigtig mange i min gamle omgangskreds, dem har jeg ikke kontakt til. Dem, jeg kalder venner i min dagligdag, det er folk, som også dyrker vikinger (...) Det fylder rigtig meget".

Primadonnaen

Ordet primadonna bliver ofte brugt med en negativ ladning. Betegnelsen anvendes om en selvoptaget kvinde, der forventer, at andre gør hende tjenester eller gør stads af hende. Egentlig er det en gammel betegnelse fra teatret, brugt om den ledende kvindelige hovedkraft i forestillingen. I dette tilfælde trækkes der på Helle Hedegaard Heins definition af primadonnaen som en medarbejderarketype. Primadonnaen som arketype har et eksistentielt forhold til sit arbejde og finder livsmening i en pligtfølelse overfor en højere sag. Tjenesten af denne er for primadonnaen et kald. Formår primadonnaen at gøre en forskel for den højere sag, udløses et kick, der beskrives som en stærk lykkefølelse. Det er i denne lykkefølelse, primadonnaen finder livsmening.⁵ Vikingernes frivillighed er kendetegnet af autonomi og selvstændighed samt tjenesten af museet og

autenticiteten som højere sag. Kort fortalt betyder det, at man i mange tilfælde kan sidestille arketyper primadonnaen med de frivillige vikinger.

Undersøgelser har vist, hvordan den rette målsætning kan være afgørende for lykkefølelse hos de implicerede. Daniel Pink beskriver en undersøgelse,⁶ hvor man fulgte personer med profilmål: mere berømmelse, flere penge eller mere bekræftelse, og personer med hensigtsmål: ønsket om et bedre liv, at hjælpe andre og at være noget for andre. Resultatet var, at personer med profilmål oplevede angst og depression, selvom de nåede deres mål. "En af årsagerne til angst og depression hos disse overenergiske mennesker er, at de ikke har gode forhold til andre. De har så travlt med at tjene penge og sørge for sig selv, og det betyder, at der er mindre plads i deres liv til kærlighed og opmærksomhed og omsorg og empati og de ting, der virkelig betyder noget".⁷ Kerneforholdet for mange af vikerne i Bork Vikingehavn er netop nærværet og samværet med andre frivillige på havnen. Stedet giver vikerne mulighed for at mødes om samværet med andre, som har samme interesser. For mange af vikerne er det derfor netop hensigtsmål, som frivilligheden er baseret på. Rammesætningen af primadonnavikerne kan derfor også med fordel sætte hensigtsmål i centrum for ledelsesstrategien på stedet.

Visionen som udviklingspotentiale

Organisationen kan med fordel bruge en meningsfuld vision som ramme for primadonnaen.⁸ Det er vigtigt, at denne vision er skabt med store ord og patos, da dette taler til primadonnaens kaldsfornemmelse. Når rammen er sat, kan primadonnaen opleve autonomi; herunder bliver primadonnaen selvkørende og selvmotiverende. "En meningsfuld vision er et af de mest effektive redskaber til at lutre kaldet og give det næring og samtidig skabe retning for primadonnaens autonomi".⁹ Hein giver i sin bog et eksempel på et historisk museum, som arbejdede ud fra visionen

“Vi arbejder for evigheden”. En så storladet vision vil tale til primadonnaens pligtetiske følelser, vil skabe en moralsk forpligtelse og derigennem være mere effektiv end mål og kontrolforanstaltninger. På samme måde kan Bork Vikingehavn med fordel lave en overordnet vision, som kan være styrende i arbejdet med vikingerne og bevirke, at vikingerne føler mere autonomi i deres virke på pladsen. Visionen kunne med fordel indeholde principper om at gøre sig umage, stræbe efter en dybere mening og lade det meningsfulde fællesskab rangere højt, da det netop er disse værdier, der af vikingerne påpeges som vigtige. Den kunne lyde således: “Vi gør os umage og skaber meningsfulde fællesskaber i samarbejdet om formidlingen af vores fælles historiske kulturarv”.

Et “på gensyn, tak og farvel”

Generelt skal det siges, at undersøgelsen af Bork Vikingehavn afslører, at de frivillige vikinger, som kommer på Bork Vikingehavn, er imødekommende, glade og passionerede. De bruger deres fritid som “medarbejdere” på museet og gør et stort stykke arbejde. Inddragelsen af vikinger i det daglige arbejde stiller krav til mennesker i deres fritid, som primadonnaen som karaktertype trives under. Samtidig stiller det krav til medarbejderne på Bork Vikingehavn, hvis opgave det bliver at motivere samt at skabe autenticitet og kvalitet i levendegørelsen. Når jeg starter artiklen med at skrive, at på Bork Vikingehavn er der plads til alle, så er det fordi, al aktivitet er drevet hovedsageligt af lyst og glæde over vikingetiden. Det skaber overskud! Det overskud vil jeg gerne sige tak for. Det har jeg oplevet som sæsonansat, som praktikant og som viking. Det er prisværdigt, og derfor afsluttes sommeren på Bork Vikingehavn oftest med et “Tak, farvel og på gensyn”, hvilket denne artikel derfor også passende kan gøre. Tak, farvel og på gensyn Bork Vikingehavn.

Forfatteren kan kontaktes på Signe.Oester.Kaempegaard@hotmail.com

Noter

1. I artiklen benyttes forklaring og beskrivelser fra et antal interviews lavet i forbindelse med mit praktikophold, der giver et billede af den enkeltes oplevelse af museet og frivillighed på stedet. Disse er anonymiserede, da navne og andet ingen relevans har for den overordnede forståelse.
2. Tove Kruse & Anette Warring: Reenactment og historiebrug – Indledning. I: Tove Kruse & Anette Warring (red.): *Fortider tur/retur – Reenactment og historiebrug*. Frederiksberg 2015, s. 10.
3. Gyldendal: *Den Store Danske*: “autenticitet”. <http://denstoredanske.dk/Special:Opslag?q=autenticitet&area=>. Besøgt 8. juni 2016.
4. Ringkøbing-Skjern Museum: Frivillighedspolitik. 2016.
5. Helle Hedegaard Hein: *Primadonnaledelse – Når arbejdet er et kald*. København 2013.
6. Daniel H. Pink: *Motivation – Den overraskende sandhed om hvad der motiverer os*. 2. udgave. København 2015.
7. Pink, s. 160.
8. Hein, s. 150; Rie Frilund Skårhøj & Dorte Kappelgaard: *Ledelse af frivillige – en håndbog*. Aarhus 2011, s. 172.
9. Hein, s. 151.